

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1927 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande föreskrifter angående byarnas organisation för tillgodoseende av gemensamma behov.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 31, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Pers* föreslagit riksdagen att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag om föreskrifter angående byarnas organisation för tillgodoseende av gemensamma behov, varvid den nu gällande lagen om bysamfälligheters förvaltning liksom även kungl. brevet om byordningar kunde vara lämpliga utgångspunkter.

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sitt förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Ordningsföreskrifter för bysamhällen synas i form av byordningar redan i äldre tider hava förefunnits. Sådana äro kända åtminstone från början av 1700-talet. Den genom tegskiftena åstadkomna ägoanordningen med åkerjorden uppdelad i ett flertal tegar, vari en var av grannarna hade smala, parallellt med varandra löpande skiften, nödvändiggjorde att grannarna, för att icke hindra varandra vid brukningen, därvid underkastades en viss ordning. Vid riksdagen 1740—1741 berördes frågan om byordningar i allmogens allmänna besvär, och rikstens ständer avlätto den 22 augusti 1741 en skrivelse i ämnet, åtföljd av ett projekt till allmän byordning.

Bestämmelser om byordningar.

På nämnda besvär meddelade Kungl. Maj:t genom resolution den 1 september 1741 den förklaring, att Kungl. Maj:t samtyckte, det ej allenast de på åtskillige orter redan författade byordningar, utan ock de, vilka därefter inrättas kunde, finge av vederbörande domare stadfästas samt för lag i byaskrän vara gällande; och skulle Kungl. Maj:t låta genom trycket utfärda en allmän byordning, varav varje socken ett exemplar skulle tillställas, vilken byordning dock efter orternas särskilda beskaffenhet finge förbättras.

I anledning av ständernas skrivelse utfärdade Kungl. Maj:t den 20 februari 1742 brev till landshövdingarna angående landskulturen, och fanns därvid fogat ständernas projekt till byordning. Detta är avfattat i 37 punkter, därav den första inledes med följande bestämmelser rörande bysamhällets representation:

På det så mycket bättre ordning må uti Byelag kunna hållas, så skal i hwar by en Älderman tillsättas, på et eller flere År, alt som Byemännen sig derom förena, och bör den, som de fläste rösterne fallit på sig derifrån icke undandraga. Äldermannen äger makt, när han antingen sielf pröfwar nödigt eller warder af någon annan tillsagd och påmint, at sammankalla Grannarne och Byemännen, til att gemensamt med hwarandra öfwerlägga om det arbete de då wilja företaga, eller hwad hälst det wara må, som til hemmanens bättre bruk, häfdande och förmon lända kan.

Av de följande punkterna handla vissa om byägornas hägnande, dikens läggande och vattenavlopp samt vägars indelande och underhåll; andra lämna föreskrifter om kreaturs betande samt ägornas fredande för skada därav och om vallgång, om svins ringande, om vidmakthållande av brunnar, källor och vattenställen och om fiske. Vidare givas bestämmelser beträffande åkerjordens brukning, avseende att förebygga att grannarna därutinnan hindrade varandra, samt stadgas förbud mot intagande av inhysesshjon utan grannarnas bifall och mot vårdslöst handskande med eld. Vissa av punkterna hava mer eller mindre direkt avseende å nyttjande av samfälld mark.

Allmänna bestämmelser meddelas i vissa punkter. Sålunda stadgas i punkt 26:

Skulle någon af Byemännen upfinna något, som ej allenast wore tienligt, utan ock nödwändigt till Byens och Hemmanens förbättring, bör Äldermannen sammankalla samtelige grannarne, och derom öfwerlägga: Men der så hända skulle, at de andre då stadnade i det slut, at de icke wilja denna förbättring sig åtaga, hwarigenom den rättsintes och wälmenandes goda upsåt blefwo hindrat, hafwe han frihet, at af Utbyamän och grannar, som äro förståndige och goda hushållare, jemte någon Landsbetient, om så nödigt pröfwas, kalla Syn och Besiktning; Och derest då befinnes, at grannarne i Byen oskäligen satt sig emot det, som wärkeligen warit til Byens nytta och förbättring, plikte då hwardera som det gjort — daler S:mt och ware dessutan skyldige att betala dem, som Synen och besiktningen förrättat, samt fortsättje ändå straxt och så snart giörligit är, det arbete som den wälmenande föreslagit.

Och punkt 29 har denna lydelse:

Skulle någon af Byemännen wara borto, när de af Äldermannen warda sammankallade, bör densamma wid sin hemkomst, hos Äldermannen sig underrätta, om hwad då beslutit blifwit, eller eljest kan wara befalt, och ware han sedan skyldig detsamma i alla delar at efterlefwa, lika som han sielf warit vid sammankomsten närwarande.

Förslaget avslutas sålunda:

För övrigt och som det icke är giörligit, at projectera alt det, som til hwarje ort lämpeligt är; så förmodas at Byemännen, uti hwar och en By lära sielfwa efter hwarje ors särskilte beskaffenhet, så inrätta sin By-Ordning, som de til Byens och Hemmanens nytta och förmon finna bäst och lämpeligast wara; dock så at det, som uti denna By-Ordning stadgas, och til samma ort lämpeligt är, icke må deruti utslutas, utan fast häldre tilläggas det, som deruti icke är omrört, och likwäl til den Byens förmon tienar. Och på det samma By-Ordning må sedan komma til så mycken bättre och kraftigare efterlefnad, ty skal hwar By, om så åstundas, äga frihet at låta sin By-Ordning vid Härads Tinget uppläsas och stadfästas.

Den i motionen väckta frågan om organisation av byar har tidigare varit föremål för övervägande såväl av lagkommittén och lagberedningen som av riksdagen.

Tidigare behandling av frågan om bestämmelser rörande byars organisation.

I lagkommitténs år 1826 avgivna förslag till byggningsbalk upptogs sålunda under 3 kap. 16 § ett stadgande rörande byordningarna av denna lydelse:

Lagkommittén 1826.

De, som i by eller grannelag äro, haven rätt att särskilda byordningar sig emellan stadga; och varen de ordningar gällande, där de för minst två tredjedelar av by- eller grannelagets egolotter slutna blivit och ej emot allmän lag och ordning stridande finnas.

I motiven till byggningsbalken anförde kommittén i fråga om detta stadgande:

Slutligen och som en allmän lag icke kan inlåta sig i särskilda bestämmelser för de mångfaldigt olika tillfälligheter, som bero av lokala förhållanden och för vilka den ena orten sålunda fordrar ett och den andra ett annat stadgande, har man överlämnat åt grannar att genom s. k. byordningar sig emellan närmare reglera dessa förhållanden; men då slike ordningar böra hava till föremål icke att upphäva vad allmän lag bestämt bjuder, utan blott att fylla vad som saknas, genom föreskrifter för de fall, till vilka lagen ej kunnat eller velat sträcka sina förordnanden; och då varje enskild överenskommelse jämväl förutsätter såsom oundgängligt villkor för sitt bestånd, att den ej må befrämja oskick eller åstadkomma allmän förargelse; har man här tillika förklarad, det byordningar skola gälla endast så vitt de ej mot allmän lag eller ordning finnas stridande.

Den av lagkommittén föreslagna bestämmelsen uteslöts emellertid av lagberedningen ur dess år 1847 avgivna förslag till byggningsbalk på grunder, som av lagberedningen angåvos i följande yttrande:

Lagberedningen 1847.

Slutligen har man utelämnat lagförslaget 16 §, som tillåter antagande av byordningar och fastställer villkoren för deras giltighet. I följd av byarnas söndersprängande genom laga skiften minskas behovet av sådana ordningar årligen. Där de finnas nödiga, lära de lika väl hädanefter som hittills kunna tillvägabringas, utan att civillagen därom behöver något stadga. Denna lag tillhör det däremot ostridigt att uppgiva de förhållanden, för vilka bymän äga att efter omständigheterna träffa överenskommelser, som avvika från vad lagen fastställer såsom i allmänhet gällande; och beredningen har i nya förslaget, till vad lagförslaget i detta hänseende uppgivit, lagt vad beredningen ansett nödigt.

Lagberedningen, som i de tre första paragraferna i 3 kap. av sitt förslag till byggningsbalk för avvikelser från de i allmänhet för förvaltningen av den gemensamma marken stadgade grunder fordrade »enhälligt avtal», ansåg emellertid en särskild bestämmelse erforderlig för det fall att enighet ej kunde uppnås och föreslog ett stadgande av denna lydelse:

Yrkar delägare i samfällighet, om hwars bruk ej finnes gällande aftal, att annorlunda än nu sagdt är, skall bestämmas, huru den begagnas må, och kan han ej därom med öfriga delägarna samsas; lägga då rätten dem emellan, efter ty som prövas för gemensamt gagn, utan någonders förfång, tjänligast vara, med avseende icke allena på det tillstånd hwari samfälligheten då befinnes, utan ock på sättet huru den förut af alla eller wissa delägare nyttjad varit och huru den för framtiden i brukbart skick bibehållas må. Är aftal gjordt

eller beslut af rätten meddelat om bruk af samfällighet, och inträffa sedan omständigheter, som till ändring däri föranleda; då må ock fråga om sådan ändring rättens pröfning underkastas.

I motiverna anfördes härom:

I en ny § (4) har beredningen föreslagit, det rätten, på begäran av delägare i samfällid mark, må, i fall denna försökt, men ej lyckats att tillvägabrinda avtal, som i 1, 2 eller 3 § tillåtes, meddela sådana föreskrifter om samfällighetens bruk, som finnas av delägarnas gemensamma bästa påkallade. Man har trott, att, då sådan delägare anser de för hushållningen med samfälligheten gällande bestämmelser icke motsvara den närvarande eller den kommande tidens behov och ej kan förmå övriga delägarna till ändamålsenliga jämkningar, lagen bör lämna honom anvisning på en mindre kostsam utväg till erhållande av sin rätt i detta hänseende, än skifte.

1873 års
riksdag.

I en vid 1873 års riksdag inom andra kammaren — av en ledamot från Norrbotten — väckt motion, nr 52, hemställdes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av en byordning, huvudsakligen upprättad i enlighet med de grunder, som funnes angivna i ett vid motionen fogat förslag till byordning, eller, om en byordning, utfärdad för hela riket, ansåges icke kunna lämpa sig för dess olika landskap, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i de olika länen lämnades rätt att på framställning av vederbörande landsting göra de ändringar och tillägg i byordningen, som av lokala eller andra omständigheter kunde finnas påkallade.

Enligt förslaget till byordning skulle varje by såväl äga att på bystämma själv ordna sina gemensamma angelägenheter, vilka icke hörde till annan myndighets åtgärd eller eljest i allmän lag eller författningar vore bestämda. Berättigad att i bystämmas förhandlingar och beslut delta skulle den vara, som i by ägde eller besatte fast egendom. Till bystämmas upptagande skulle höra frågor om byvägars anläggande, underhåll och delning, för byn nödiga fattig- och skolhusbyggnader med deras underhåll, förvaltning av gemensamma fisken, betesmarker, skogar och platser, överenskommelser om stängsel enligt stängsellagen, utseende och befullmäktigande av ombud uti juridiska angelägenheter samt upprättande av ordningsstadgar. Om nytt företag inom by erfordrade utgift, skulle före dess beslutande grunden för uttaxeringen bestämmas. Över bystämmas beslut skulle klagan kunna föras hos Konungens befallningshavande. — I motiveringen framhölls, att särskilt för de nordligaste landskapen i riket, där byalagen flerstädes omfattade ett antal av 1,000 personer och därutöver, behov förefunnas att genom en lag ordna byalagens gemensamma »ekonomiska och administrativa» angelägenheter, så att handhavandet av dessa ärenden uppdrogs åt en bystyrelse eller bystämma, vars beslut borde vara för byalagen bindande. Motionären uttalade sig för en byordning, baserad på samma grund som kommunalförfattningarna.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som fick motionen under sin behandling, yttrade i utlåtande, nr 21, följande:

Utskottet gillar motionens huvudsyfte för såvitt densamma går ut på att genom bestämda lagstadganden bereda majoriteten av delägare i bysamfällighet möjlighet att inom området av byns gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta för minoriteten lagligen bindande beslut.

Däremot kan utskottet icke godkänna de huvudgrunder för bystämmans befogenhet som i motionärens förslag till byordning finnas angivna. Enligt

dessas grunder skulle nämligen byastämmans befogenhet komma att utsträckas icke blott till handläggning av sådana frågor som angå värden om byns gemensamma tillhörigheter och bestämmande av sättet för utgörandet av samfällda onera, utan jämväl till behandling av sådana ärenden, vilka äsyfta utförande av företag som för byn väl kunde vara gagnande, men icke äro i lag föreskrivna. Likaledes föreställer sig utskottet, att då, såsom en följd av denna utsträckning i byastämmans befogenhet, byastämman skulle komma att under riksdagen, landstinget och kommunalstämman bilda en fjärde beskatande myndighet, en dylik institution icke skulle bliva synnerligen välkommen. Enahanda skulle, efter utskottets förmenande, bliva förhållandet, om på sätt motionären föreslagit, byastämman skulle komma att utgöra en särskild ny instans, över vars beslut klagan finge i administrativ väg fullföljas.

De betänkligheter, som enligt utskottets åsikt sålunda möta mot antagandet av en byordning byggd på de grunder motionären föreslagit, skulle dock icke hava hindrat utskottet att söka utarbeta ett förslag till författning i ämnet, vilande på sådana grunder, varigenom motionens huvudsyfte kunnat uppnås, såvida icke utskottet kommit till den övertygelsen att för vinnande av detta ändamål andra lämpligare utvägar erbjuda sig. Redan den omständigheten att, till följd av skiftesverkets fortgång och snara fullbordan inom rikets södra och mellersta orter, behovet av byordningar numera företrädesvis torde vara inskränkt till rikets nordligare landskap, läser innefatta giltig anledning varför utfärdande av en för hela riket gällande författning i ämnet icke torde böra ifrågasättas. Vidare och vad byarnas rent ekonomiska angelägenheter beträffar, så torde åtminstone en del av dessa angelägenheter fortfarande kunna ordnas på den väg, som anvisas av de, såvitt utskottet äger sig bekant, hittills icke upphävida kungl. resolutionen av den 1 september 1741 och kungl. brevet den 20 februari 1742, eller sålunda att de av byamännen till efterlevnad antagna överenskommelser överlämnas till häradsrätternas granskning och stadfästelse. Vad åter angår frågor, som avse befrämjande av säkerhet, ordning och sedlighet inom byalagen, så lära byamännen endast behöva taga i anspråk den medverkan, som inom detta område kan påräknas av kommunernas, landstingens och länsstyrelsernas i lag stadgade befogenhet att härutinnan meddela erforderliga föreskrifter. Äntligen och förnämligast torde motionärens huvudsyfte kunna vinnas genom fortgång i den riktning lagberedningen antytt, eller sålunda, att i civillagen uppgivas de förhållanden, för vilka byamän skulle äga att efter omständigheterna träffa överenskommelser, som avvika från vad lagen fastställer såsom i allmänhet gällande; varefter om och i den mån byalagens ekonomiska och ordningsangelägenheter falla utom civillagens område och rättighet att genom överenskommelser ordna jämväl sådana angelägenheter anses böra byamän medgivas, bestämmelserna härom torde, alltefter ärendenas olika beskaffenhet, böra meddelas genom ändringar eller tillägg i de särskilda författningar, vilka för dessa ärenden äro gällande.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilken hemställan bifölls.

Vid 1886 års riksdag hemställdes i en inom första kammaren — av en ledamot från Dalarna — väckt motion, nr 17, om lagstiftning i syfte att vad som i kommunallagarna vore föreskrivet för behandling och beslutsfattande m. m. i angelägenheter, som rörde hel socken, även måtte i tillämpliga delar tillerkännas bindande kraft för mindre områden, såsom en eller flera byar i angelägenheter, angående blott en sådan mindre samfällighet.

Till stöd för denna hemställan anfördes, bland annat, att byar eller mindre områden av en socken kunde hava ganska viktiga för sig gemensamma intressen och frågor att behandla, utan att de vore för socknen gemensamma, till exempel användning av bymagasin, anläggning och underhåll av väg utom de allmänna samt broar, hämmande av vattenskärning eller utbredning av flygsandsfält, byggande och underhåll av skolhus, vari socknen i dess helhet ej deltog, och så vidare. Av ålder hade inom den landsort, motionären tillhörde, sådana frågor behandlats å efter deras olika beskaffenhet med olika namn betecknade sammanträden: bystämmor, fäbodestämmor med mera. De beslut, som blivit fattade, hade ock i allmänhet ansetts vara för alla bindande. Därpå funnes motionären veterligen dock ingen lag.

I utlåtande, nr 49, yttrade lagutskottet till en början:

Såsom motionären riktigt anmärker, kunna på landsbygden förekomma ärenden av åtskilliga slag, vilka endast röra en större eller mindre del av en kommun, men för denna del äro gemensamma och hava lika stor vikt och betydelse som de för hela kommunen gemensamma angelägenheter, om vilka kommunalstämman har att sig vårda. Motionären har anført åtskilliga exempel på sådana för en mindre samfällighet än kommunen gemensamma angelägenheter, och till dessa skulle utan tvivel ytterligare andra kunna läggas. Utskottet vill här endast erinra om de förhållanden, som uppstå genom de tid efter annan av vederbörande myndigheter meddelade beslut, att hälsovårdsstadgan samt byggnads-, brand- och ordningsstadgarne för rikets städer skola i tillämpliga delar gälla för köping, hamn, fiskeläge eller annat ställe med större sammanträngd befolkning.

Utskottet kan emellertid icke medgiva riktigheten av motionärens mening, att i vår lagstiftning skulle saknas alla bestämmelser om den form, vari sådana angelägenheter böra handläggas och varigenom fattade beslut kunna bliva för vederbörande fullt bindande.

Utskottet erinrade därefter om kungl. resolutionen den 1 september 1741 och kungl. brevet den 20 februari 1742 samt framhöll, att på de orter, där sådana byordningar blivit vederbörligen antagna, de torde böra anses fortfarande gälla, till stöd varför återopades en nedan omförd Kungl. Maj:ts dom den 24 mars 1885. Vidare anförde utskottet:

Men även på sådana orter, där byordningar icke finnas antagna, torde det icke vara omöjligt att med stöd av gällande lagbestämmelser finna en form för handhavandet av sådana angelägenheter, som äro för by eller annan dylik mindre samfällighet gemensamma. I detta avseende synas bestämmelserna i § 60 av förordningen om kommunalstyrelse på landet erbjuda en synnerligen lämplig utgångspunkt. Det stadgas i denna paragraf, sådan den lyder enligt förordningen den 22 juni 1883:

»Där i lag eller allmän författning stadgat är, att kommunalutskyld endast från vissa av de i § 57 omfördä beskattningsföremål skall utgå, eller att för deltagande i sådan utskyld andra grunder skola följas, eller att vissa från skattskyldighet till kommunen eljest befriade medlemmar skola till fyllande av särskilda behov bidraga, gäller till efterrättelse vad sålunda förordnat är. I övrigt äger kommunalstämman ej besluta avvikelser från de i §§ 57 och 58 för kommunalutskylders utgörande stadgade grunder.»

I de här ovan antydda fall, där förordnande meddelats att hälsovårdsstadgan eller byggnads-, brand- eller ordningsstadgan för rikets städer skall i tillämpliga delar gälla för område å landsbygden med större sammanträngd befolkning, lära ock Kungl. Maj:ts befallningshavande uti de i anledning därav

utfärdade särskilda ordningsföreskrifter hava för uttaxering av erforderliga skattebidrag hänvisat till nämnda lagrum. Detta är visserligen närmast tillämpligt å de ärenden, som omedelbart föranleda utgifter; men, med något tillmötesgående från vederbörande kommunalstämмоordförandes sida, torde det icke möta hinder att få även andra ärenden handlagda å särskild stämma, i vilken endast de personer, som tillhöra det mindre samhälle, för vilket ärendet har gemensam betydelse, deltaga och därvid utöva rösträtt efter de för rösträtt å kommunalstämma stadgade grunder.

Då utskottet icke fann någon lagstiftningsåtgärd uti ifrågavarande ämne vara av behovet påkallad, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till vidare åtgärd föranleda.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

I en vid 1896 års riksdag inom andra kammaren — av en ledamot från Gästrikland — väckt motion, nr 198, hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och till riksdagens prövning inkomma med förslag till stadga angående vårdandet av bysamhällens gemensamma angelägenheter och vad därmed stode i sammanhang.

1896 Års
riksdag.

Lagutskottet, som avgav utlåtande, nr 61, över motionen, erinrade om den vid 1886 års riksdag väckta motionen och om den utgång, ärendet då erhållit. Med hänsyn härtill och då bysamhällena mer och mer försvunne och således behovet av särskild lagstiftning för ordnandet av sådana samhällens gemensamma angelägenheter torde med varje år bliva allt mindre, hemställde utskottet, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1912 års riksdag väcktes inom andra kammaren — av ledamöter från Ängermanland — en motion, nr 49, däri hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag i syfte att bereda majoriteten av delägarna i bysamfälligheter möjlighet att inom området av byns gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta för minoriteten lagligen bindande beslut. I motiveringen framhölls bland annat:

1912 Års
riksdag.

Byalagen på landet sakna i olikhet med andra samhällen och föreningar, där flera än en hava beslutanderätt, organ för överläggningar och beslut i frågor, som röra gemensamma intressen. De förordningar om byaordning eller, enligt nutida begrepp, bystämmor, som på sin tid funnits, hava, ehuru det ej kunnat ådagaläggas, att dessa byordningar formligen upphäfts, dock efter ikraftträdandet av lagarna om jordens uppdelning, bl. a. skiftesstadgan, stängselförordningen, dikningslagen, lag om enskilda vägar på landet m. fl. lagar, förlorat all betydelse, praktiskt taget, för den lagbundna beslutanderätten inom byalagen. — — —

Det kan icke bortresoneras, att en lucka i detta fall existerar i lagstiftningen. Väl må medgivas, att de mångahanda ärenden, som på sin tid hörde under bystämmas behandling, numera förminskats, men ännu återstå dock många sådana ärenden såsom t. ex. vården och användningen av byarnas gemensamma samfälligheter, fisken, skogar, vägar, grustag, lertag, betes- och jakträtt, för särskilda ändamål avsatta områden, holmar, klippor och skär vid kusten. — — —

Om under nuvarande förhållanden något skall kunna uträttas rörande en bys samfällighet eller annan gemensam angelägenhet, fordras enhällighet. Där tvist om samfällighets skötsel eller användning uppstår, tillgripes ofta den från bysamhällets synpunkt mindre lämpliga vägen att, där så ske kan, begära laga skifte. En var, som närmare känner den betydelse, samfälligheterna inom byalagen hava för byamännen, kan icke annat än finna den på senare tiden i stor utsträckning förekommande uppdelningen av samfälligheterna såsom ett steg bakåt för bysamhällets (såsom helhet betraktad) intressen.

I utlåtande, nr 31, över motionen framhöll lagutskottet, att under det i de äldre motionerna yrkats föreskrifter till reglerande jämväl av de angelägenheter inom byarne, som rörde ordning och säkerhet eller byamännens av granne- laget härrörande förpliktelse, i den mån desamma ej blivit genom lagstiftningen på annat sätt ordnade, avsåges i denna motion allenast sådana ordnings- och ekonomiska angelägenheter, som anginge byamännens samfällda egendom. I den sålunda väckta frågan yttrade utskottet, att det syntes utskottet angeläget, att bestämmelser funnes, som åt flertalet av delägarna i samfällighet inrymde befogenhet att i fråga om samfällighetens vård och tillgodogörande fatta beslut med bindande verkan även för övriga delägare. Vidare anförde utskottet bland annat:

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke det behov av bestämmelser i förevarande hänseende, som sålunda enligt utskottets förmenande förefinnes, kan tillgodoses genom byordningar, som stadfästs i enlighet med 1741 års kungl. resolution.

De vid tiden omedelbart efter ovanberörda resolution stadfästa byordningar torde emellertid, där de ännu någonstades vinna tillämpning, vara synnerligen otidsenliga, och vad angår de under senaste åren upprättade byordningar, om vilka utskottet äger kännedom, så innehålla de i många hänseenden bestämmelser, vilka uppenbarligen ej kunna tillerkännas laglig giltighet.

Även om genom dylika byförfattningar föreskrifter skulle kunna meddelas med bindande verkan icke blott i fråga om delägarnes i bysamfällighet gemensamma ordningsangelägenheter, utan även med avseende på förvaltningen av samfälligheter, torde det dock svårligen kunna antagas, att i desamma bestämmelser skulle kunna meddelas av beskaffenhet att föranleda inskränkning i enskild delägare enligt allmän lag tillkommande rätt i samfälligheten och medföra befogenhet att med intrång i dylik rätt genom avtal med annan än delägare med laga verkan förfoga över samfälligheten i fråga. Tvivelaktigt är ock, huruvida 1741 års resolution överhuvud taget kan äga tillämpning å samfälligheter, som vid skifte avsatts för gemensamt behov. — — I varje fall kan ej genom byordningarna i förevarande hänseende behovet av bestämmelser fyllas i fråga om andra samfälligheter än bysamfälligheterna.

Med hänsyn till sistnämnda förhållande ävensom till den osäkerhet i fråga om byordningarnas tillämpningsområde, som torde förefinnas, synes det utskottet, som vore en utredning av hithörande ämnen av behovet påkallad.

Vid den undersökning, som i ämnet kan komma att äga rum, torde jämväl bliva föremål för bedömande, huruvida de former, som kunna bliva fastslagna såsom lämpliga för åstadkommande av överläggning och beslut i här senast berörda frågor, kunna göras tillämpliga även med avseende på överläggning och beslut i frågor, som beröra delägare i förutvarande slag av samfälligheter i allmänhet.

Med anledning av vad utskottet sålunda anført, hemställde utskottet, att

riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, i vad mån behov förefunnnes av bestämmelser, avseende att beträffande vid skifte av jord undantagna eller därmed jämförliga, samfällda ägor eller rättigheter bereda delägarna i samfälligheten tillfälle att fatta bindande beslut i frågor rörande densamma, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning kunde föranledas.

Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 17 april 1912, nr 63, anmälde sitt beslut för Kungl. Maj:t.

Vid föredragningen i statsrådet av riksdagens skrivelse uttalade departementschefen, att han, i likhet med riksdagen, ansåge det böra tagas i omprövning huruvida icke allmänna föreskrifter borde komma till stånd beträffande användningen och förvaltningen av de gemensamhetsområden utav ifrågakvarande slag, om vilka ej i annan ordning redan lämnats tillfredsställande bestämmelser i förevarande avseende. Utredningen uppdrogs åt särskilda kommitterade, som den 1 juni 1918 avgåvo betänkande med förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter. I betänkandet berörde de kommitterade i korthet riksdagens behandling av frågan om lagstiftning i ämnet samt anförde därvid, att av behandlingen framginge, att behov icke längre ansetts föreligga av påyrkad organisation av bysamhällena. Det kommitterade lämnade direktiv gav enligt kommitterades yttrande icke anledning att ingå på frågan, om sådant behov kunde anses föreligga.

Utredning i
närliggande
ämne 1918.

Enligt vad nyssnämnda kommitterade anført, hava byordningar såväl före som efter utfärdandet av 1742 års beslut i orterna brukat upprättas och tilllämpas. Särdeles vanligt blev det i slutet av 1700-talet att på denna väg reglera byarnas gemensamma angelägenheter. I senare tid hava byordningarna enligt de kommitterades uttalande i allmänhet inskränkt sig till att upptaga bestämmelser av ekonomisk art, dock finnas även exempel på att allmänna ordningsföreskrifter däri inrymts. Kommitterade, som försökt införskaffa exemplar av såväl äldre som ännu tillämpade byordningar från skilda delar av landet, fingo från Konungens befallningshavande i länen emottaga ett avsevärt antal sådana, den äldsta av år 1723 och den yngsta av år 1914. Därjämte lämnades uppgifter angående byordningarnas tillämpning, varav framgick, att på rätt många orter sådana ordningar ännu voro i bruk och att även på åtskilliga orter, där byordningar ej funnos eller befintliga byordningar kommit ur bruk, vissa gemensamma angelägenheter plögade behandlas å bystämma.

Förekomsten
av by-
ordningar.

I motionen har upplysts, att häradsrätterna i Ovansiljans domsaga under den nuvarande domhavandens tid eller sedan år 1908 fastställt byordningar för 55 byar. Den senast fastställda byordning, varom utskottet äger kännedom, är upprättad år 1926 för Östnors by i Mora socken. I denna stadgas, bland annat:

Byaman i den mening, byordningen avser, är en var, som är ägare till eller brukare av jord i Östnors skifteslag. Byamännen äga att å bystämma besluta om det arbete, de vilja företaga, eller vad helst det vara må, som till jordens,

inbegripet byamännens samfällda marks och skogs, bättre bruk, hävdande och förmån kan lända. Närmast förvaltas byns tillhörigheter av en byföreståndare, som väljes bland de i byn bosatta byamän för en tid av två år. Vid omröstning å bystämma tillkommer varje byaman rösträtt med en röst för varje påbörjat kappland reducerad jord. För besluts fattande erfordras enkel pluralitet av de avgivna rösterna enligt angivna röstgrund. För vissa beslut, såsom angående utarrendering eller försäljning eller köp av egendom eller om disposition av byns kassor m. m., erfordras, att två tredjedelar av de i ärendet avgivna rösterna varit om beslutet ense. För byns jordägares gemensamma räkning må uttaxering kunna beslutas. Därvid skall reducerat jordtal vara grunden för uttaxeringen, vilken skall verkställas eller ombesörjas av byföreståndaren och icke må ske till högre belopp för år än 50 öre för varje reducerat kappland inägojord. Byaman, som förmenar, att beslut, som å bystämma blivit fattat, icke tillkommit i behörig ordning eller strider mot lag eller författning eller byordningen, äger därå tala genom stämning å byamännen till häradsrätten inom trettio dagar från den dag protokollet över stämman i vad det rör det klandrade beslutet blivit justerat. Försummas det, vare rätt till talan mot beslutet förlofad och beslutet ansett som laga kraft vunnet. Förslag om ändring i eller tillägg till byordningen skall anses bifallet, om två på varandra följande stämmor, därav en ordinarie, godkänna detsamma.

*Giltigheten
av by-
ordningar.*

Frågan om den betydelse, som bör tilläggas byordningar, har vid upprepade tillfällen varit föremål för bedömande i rättspraxis. Mål härom äro refererade i Nytt juridiskt arkiv 1885 s. 112, 1889 s. 351 och 1919 s. 221.

Det första målet angick tvist om skyldighet för en vattenverksägare i Mölnalds kvarnby att gällda på honom belöpande andel av ett sammanskott, som i enlighet med fastställd byordning å bystämma beslutats till bestridande av utgifter för vattenverksägarnas gemensamma räkning. Den byordning, varom i detta fall var fråga, var antagen av samtliga fastighetsägarna i nämnda by och på deras begäran av vederbörande häradsrätt fastställd den 25 augusti 1857. Byordningen innehöll, bland annat, att den, som vore missnöjd med beslut å bystämma, skulle stämma till häradsrätten, samt att om detta försumrades, beslutet ansåges laga kraft vunnet. Vidare stadgades skyldighet för byns vattenverk och kvarnägare att efter egendomens taxeringsvärde sammanskjuta medel till byns ekonomiska utgifter. Berörda mål var av byältermannen instämt till rådstuvurätten i Göteborg, vilken i dom yttrade: att i saken vore ostridigt, att omstämda avgiften påförts jämlikt ett vid bystämma i Mölnald den 17 november 1882 fattat beslut, grundat på en av fastighetsägare därstädes antagen »byordning i Mölnald», som med stöd av kungl. brevet den 20 februari 1742 blivit av Askims häradsrätt fastställd den 25 augusti 1857 samt därefter allt fortfarande länt till efterrättelse och vunnit tillämpning; och enär den instämde vattenverksägaren varken bestritt, att samma avgift blivit å honom såsom fastighetsägare i Mölnald riktigt taxerad, eller i laga ordning överklagat beslutet, funne rådstuvurätten, som det ej tillkomme pröva, huruvida byordningen upphört att vara gällande och mot den nämnde vattenverksägaren förlorat verkan, lagligt förplikta denne att till ältermannen utgiva fordrade beloppet. Göta hovrätt, dit talan av vattenverksägaren fullföljdes, utlät sig: att som den i saken åberopade byordning måste anses vara uti ifrågakomna hänseende fortfarande gällande, alltså och på de av rådstuvurätten i övrigt anförda skäl fastställde hovrätten rådstuvurättens dom. Hovrättens dom blev av högsta domstolen den 24 mars 1885 fastställd.

Sedermera väcktes vid bystämma i omförmälda kvarnby förslag att byordningen skulle upphöra att gälla. Genom anställd votering avslög emellertid

bystämmans pluralitet denna framställning. Åtskilliga av vattenverksägarna i byn yrkade då efter stämning till vederbörande häradsrätt, att byordningen skulle förklaras vid utgången av år 1886 eller å annan tid, som kunde finnas skälig, icke vidare erhålla tillämpning. Till stöd härför åberopades bland annat att såväl kungl. brevet till landshövdingarna angående landskulturen den 20 februari 1742 som de på samma brev grundade byordningar förlorat all kraft och verkan genom kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, i följd varav Mölndals by, som utgjorde en del av Fässbergs kommun, därefter icke kunde få bilda särskild kommun med egna ordnings- och hushållningsstadganden, att även om byordningen betraktades såsom en frivillig överenskommelse mellan vattenverksägarna, den likväl icke vidare kunde äga tillämpning, sedan flera vattenverk övergått till nya ägare utan att inteckning till betryggande av överenskommelsen blivit meddelad samt att alla de förhållanden, om vilka bestämmelser gjorts i byordningen, blivit reglerade genom allmän lag, varför byordningen icke mera vore erforderlig. I detta mål yttrade häradsrätten, att emedan ifrågavarande, den 25 augusti 1857 fastställda byordning blivit av alla dåvarande vattenverksägare i Mölndal godkänd och undertecknad, vid vilket förhållande utan avseende å den omständigheten att inteckning i vattenverken till säkerhet för byordningen icke blivit meddelad, densamma måste anses vara för såväl be-mälte som sedermera blivne vattenverksägare bindande, ty och som den omständigheten, att åtskilliga stadganden i byordningen genom sedermera utfärdad lag möjligen förfallit, icke haft till följd att övriga stadganden upphört att gälla, samt någon eller några vattenverksägare ej kunde vara berättigade, då bestämmelse härom icke förekomme i byordningen, att emot övriga vattenverksägares bestridande påfordra, att byordningen, såvitt den ännu vore gällande, ej vidare skulle i sin helhet eller för dem vinna tillämpning, ogillades ifrågavarande stämningstalan. Göta hovrätt, dit saken fullföljdes, fann skäl icke hava förekommit, ledande till ändring i häradsrättens utslag, och denna dom blev av högsta domstolen den 23 oktober 1889 fastställd.

Det år 1919 avdömda målet angick fråga, huruvida byamän varit berättigade att — med stöd av en gammal byordning — å bystämma besluta om utarrendering av ett byn tillhörigt område. I den i målet ifrågavarande byn — Färnäs by i Dalarna — har sedan lång tid tillämpats en byordning av okänt datum, lika lydande med det projekt till byordning, för vilket ovan redogjorts. Å bystämma beslöto byamännen att till ett bolag för viss tid utarrendera ett närmare omförmält, byn tillhörigt strandområde jämte därutanför beläget vatten. Efter stämning till vederbörande häradsrätt å vissa byamän, E. m. fl., yrkade bolaget, att enär E. och hans medparter utan tillstånd tagit i besittning en avsevärd del av det till bolaget upplåtna strandområdet och vattnet samt därstädes, i sammanhang med byggandet av en såg å Färnäs-hagen, uppfört en del byggnader och andra anläggningar, E. och hans medparter måtte förpliktas att borttaga sina berörda anläggningar från vattnet och strandområdet.

E. och hans medparter invände bland annat: Byamännen hade icke ägt att genom beslut å bystämma verkställa upplåtelsen till bolaget. Endast i det fall att kontraktet underskrivits av samtliga byamän hade detta kunnat vinna giltighet. För E. och hans medparter, vilka själva vore byamän, kunde kontraktet ej vara bindande.

Häradsrätten yttrade i utslag: Enär i målet måste anses utrett, att ifrågavarande strandområde blivit avsatt till ett byns gemensamma undantag, samt att bystämma i enlighet med antagen byordning ägde att över samma undantags utarrendering fritt förfoga; ty och som bolaget således på grund av det i målet ingivna arrendekontraktet erhållit uteslutande nyttjanderätt till viss

del av strandområdet i fråga; alltså prövade häradsrätten skäligt förelägga E. och hans medparter att inom utsatt tid undanröja alla av dem uppförda eller dem tillhöriga byggnader eller andra anläggningar, i den mån dessa funnes å det av bolaget arrenderade strandområdet och därutänför liggande vatten.

E. och hans medparter sökte ändring, därvid de anförde: Jämlikt kungl. resolutionen på allmogens besvär den 1 september 1741 skulle byordning stadfästas av vederbörande domare. I förevarande fall vore byordningen icke, såvitt visats, fastställd av domstol. Även om byordningen måste anses gällande, så kunde dock bystämman endast behandla frågor, som hade direkt inverkan på jordbruket med binärningar eller ordnings-, hälsovårds- och brandvårdsfrågor. Detta vore byordningens andemening och framginge även av dess ordalydelse. Däremot vore det för byordningens syfte främmande att inskränka på byamännens fria ägande- och dispositionsrätt till deras gemensamma fasta egendom. Dylik rätt kunde tillkomma allenast samtliga byamän i förening. — Bolaget genmälde: Byordningen hade troligen fastställts av domstol. Detta vore dock av underordnad betydelse, ity att huvudvikten låge på att en formlig byordning ostridigt antagits för byn, medan fastställelse å byordning endast tillåtits för att densamma »sedan må komma till så mycken bättre och kraftigare efterlevnad». I byordningen hade bystämman fått rätt att besluta om »vad helst det vara må, som till hemmanens bättre bruk, hävdande och förmån lända kan», alltså även om utarrendering av ett byamännens tillhörigt område. Vidare vore enligt byordningen bystämmans beslut bindande för de frånvarande.

Svea hovrätt gjorde ej ändring i häradsrättens utslag, och högsta domstolen fastställde den 17 maj 1919 hovrättens dom.

I sitt ovan omförmälda, den 1 juni 1918 avgivna betänkande med förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter m. m. anförde de kommitterade i detta hänseende:

Kommitterade hava vid undersökning angående byordningarnas betydelse för den till behandling överlämnade fråga funnit det vara uppenbart, att de föreskrifter, som innefattas i ständernas projekt till byordning, liksom i de äldre efter denna typ avfattade byordningarna, huvudsakligen äro att anse som råd och anvisningar vid jordens brukande och därmed sammanhängande förhållanden. Dessa anvisningar hava naturligtvis i den mån de särskilda förhållanden, som varit anledning till deras framställande, ej längre förelegat, förlorat sin betydelse. I allmänhet torde det kunna sägas, att näppeligen på någon ort förhållandena ännu äro sådana, att det rimligen kan komma i fråga att tillämpa de speciella föreskrifterna i projektet till byordning. En annan fråga är, huruvida metoden att genom byordningar, tillkomna efter den i projektet lämnade anvisning, reglera byamännens inbördes förhållanden fortfarande är tillämplig och om detta gäller jämväl beträffande användningen av byns gemensamma egendom. Att byamännen icke utan stöd av byordningsförfattningarna kunna med obetingat bindande verkan för framtiden träffa bestämmelser i sådana avseenden är uppenbart, såvida icke dessa bestämmelser givas karaktär av servitut och tryggas på sätt för sådan rätts bevarande i allmänhet erfordras. Hava dylika bestämmelser tillkommit på den väg, som i byordningsförfattningarna anges, torde de dock i fråga om förbindande verkan för framtiden få tillerkännas större betydelse, åtminstone såvitt de angå ämnen, som ingå i det område, dessa författningar avsågo att reglera. Några gränser för den giltighet, som sålunda bör tillerkännas bestämmelser av detta slag, kunna emellertid svårigen angivas. På undersökning i varje särskilt fall lärer få bero, om en sådan bestämmelse skall anses bindande för byamän, som ej deltagit i beslutet om dess tillkomst.

De kommitterade redogjorde därefter för rättsfallen från åren 1885 och 1889 samt yttrade vidare:

Den av domstolarna i förstnämnda mål uttalade åsikt synes lämna stöd för ovan angivna uppfattning, att giltigheten av ett stadgande i en fastställd byordning ej utan vidare får antagas utan måste bero på prövning i varje fall.

För att en byordning över huvud taget skall hava någon giltighet torde fordras, att den skall vara av samtliga byamän antagen. Visserligen uppställs ej direkt i byordningsförfattningarna fordran härå, men detta torde dock vara däri förutsatt. För dess giltighet i andra avseenden än som privaträttslig överenskommelse lärer därtill fordras fastställelse av myndighet. Enligt projektet skall denna myndighet vara vederbörande häradsrätt; att emellertid enahanda verkan torde böra tillerkännas fastställelse av Konungens befallningshavande synes följa av den funktion, som av byordningsförfattningarna tillägges sistnämnda myndighet såsom övervakande den med författningarna avsedda verksamhet.

Då det måste antagas, att sådana förhållanden, vilkas ordnande avses med kommitterades uppdrag, under vissa omständigheter kunna regleras genom bestämmelser, tillkomna på den väg, byordningarna utstaka, får det å andra sidan fasthållas, att för närvarande allenast ett jämförelsevis ringa antal byar äro försedda med byordningar, som äga betingelser för att ens i någon begränsad mån göra till fyllest härutinnan, samt att nya byordningar innefattande bestämmelser för sådana förvaltningen av samfälligheter rörande frågor, däri delägarna ej kunna enas, endast undantagsvis torde komma att uppstå.

Lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter, som är grundad å förut omfördämda den 1 juni 1918 avgivna betänkande, uppfyller inom ramen för lagens tillämpningsområde det behov, som må förefinnas av en form för överläggningar och beslut av byamän. Lagen avser *dels* bys eller annat skifteslags samfällda ägor, som vid skifte eller annan laga delning eller sämjedelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen, ävensom mark, som eljest är gemensam för två eller flera fastigheter med i övrigt skilda ägor, *dels ock* rättigheter eller förmåner, som äro samfällda för två eller flera fastigheter med helt eller delvis skilda ägor. Till nämnda rättigheter eller förmåner äro att hänföra vissa servitut, som kunna direkt omsättas i jord genom utbrytning vid skifte, såsom rätt till skogsfång eller mulbete eller rätt att taga torv, sten, grus, lera eller dylikt. Vidare höra hit samfällt bete å skiftad utmark, jakt m. m. Lagen är tillämplig allenast såframt delägarna ej kunna enas om användningen eller tillgodogörandet av ägan eller rättigheten. I dylikt fall kan beslut träffas om utnyttjande av samfälligheten i viss i lagen angiven ordning, där delägarna äro flera än två. Beslutet kan avse antingen ett mera stadigvarande brukande av samfälligheten för delägarnas gemensamma räkning eller tillfälliga åtgärder därmed, t. ex. utlegande, eller ock samfällighetens avhändande. Kan bestämmelse i berörda ordning icke träffas eller äro delägarna allenast två och kunna de ej sämjas, kan ägan ställas under förvaltning av god man efter ansökan å landet hos domaren och i stad hos rätten.

Lagen om förvaltning av bysamfälligheter m. m.

I detta sammanhang må erinras om följande bestämmelse i 16 § bysamfällighetslagen: »Finns i gällande byordning bestämmelser upptagna om sam-

fällighets förvaltning eller nyttjande, skall byordningen härutinnan äga tillämplighet till dess berörda bestämmelser varda upphävida efter ty i byordningen föreskrives eller i den uti denna lag stadgade ordning.»

Utskottet.

Motionären säger sig med sin motion vilja ernå en ordning, som ger byarna laga stöd för tillgodoseende av innebyggarnas gemensamma angelägenheter av ekonomisk och kulturell art.

I viss omfattning finnes redan nu, såsom motionären erinrar, en sådan ordning som den av motionären åsyftade. Till den del byinvånarnas gemensamma ekonomiska angelägenheter hänföra sig till jordbruket och vad därmed äger samband, anvisa 1741 års kungl. resolution och 1742 års kungl. brev utvägen att genom antagande av byordning i viss mån tillgodose dessa angelägenheter. Och vad särskilt angår byns samfällda ägor och rättigheter, lämnas i bysamfällighetslagen bestämmelser, huru i händelse av tvist en äga eller rättighet skall kunna utnyttjas för gemensam räkning. Motionären syftar emellertid längre med sitt förslag, i det han önskar en ordning för tillgodoseende av samtliga byinvånares, ej blott de jordägandes, gemensamma intressen, och detta vare sig intressena äro av ekonomisk eller kulturell art. Utskottet måste emellertid ställa sig betänksamt mot en lagstiftning i ett så vittgående syfte. Riksdagen har ock, såsom den föregående redogörelsen utvisar, vid upprepade tillfällen avslagit liknande framställningar. Motionärens förslag skulle, såsom vid 1873 års riksdag rörande en då väckt motion anfördes, innebära, att bystämman under riksdagen, landstinget och kommunalstämman komme att bilda en fjärde beskattande myndighet. Sannolikt bleve även ganska utförliga bestämmelser rörande den avsedda organisationen av byar erforderliga, såsom angående bystämma, val, utskylder, besvärsmål m. m., och av motionären uppställt önskemål, att allenast vissa normer skulle meddelas men alltför minutiösa bestämmelser undvikas, kunde förty bliva svårt att realisera. Utskottet vill för övrigt ifrågasätta, huruvida icke sådana byinvånarnas gemensamma intressen, som ej kunna tillgodoses med stöd av byordningsföreskrifterna eller bysamfällighetslagen, i många fall lämpligast tillvaratagas genom bildande av föreningar. Motionären har själv framhållit, att på vissa områden ett utvecklat föreningsväsende tillgodosett behovet av en samhällsform för byn. Särskilt beträffande gemensamma intressen av kulturell art lärer en dylik väg vara den naturligaste.

I varje fall torde skäl förefinnas att för närvarande ställa sig avvaktande. Egentlig betydelse såsom samhällsform synes byn äga allenast å sådana platser, där byarna ej blivit söndersprängda av skiften, huvudsakligen i Dalarna och Norrland och måhända företrädesvis i övre Dalarna. Emellertid pågår nu en utredning rörande jordförhållandena i Kopparbergs län, den s. k. Dalautredningen. Det lärer kunna antagas, att om något starkare behov av bestämmelser rörande organisation av byar förefinnes, önskemål om lagstiftning i detta hänseende skola framträda vid utredningen, som verkställas i nära kontakt med ortsbefolkningen, och därvid jämväl bliva föremål för övervägande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 april 1927.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman, Hederstierna, Klefbeck, J. O. Karlsson**,
P. E. A. Jonsson, G. Dahl, Julin* och *Per Gustafsson*;

från andra kammaren: herrar *af Ekenstam, Lindley, Jansson* i Edsbäcken, *Nilsson* i Antnäs, *Söderberg, Karlsson* i Vätö, *Sjögren* och *Persson* i Trången.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.